

УДК 378.147.091.33-027.22

Методика проведення практичних занять у вищій школі як важлива умова формування методичної компетентності студентів
Каплінський В. В., канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
Лазаренко Н. І., канд. пед. наук, доцент, ректор ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Анотація. Якою має бути методика проведення практичних занять у вищій школі, щоб разом з іншими ключовими компетентностями паралельно формувати у майбутніх фахівців й *методичну компетентність*? Це ключове питання, на яке дає відповідь пропонована стаття. Головна ідея статті полягає у тому, що навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі потребує від викладача єдності педагогічних знань та педагогічної дії, оскільки більшості студентів більше запам'ятовується не те, *чому* їх вчать, а те, *як* їх вчать. У статті зосереджується увага на шляхах розв'язання одного з найголовніших завдань методики, яке полягає у формуванні методичної компетентності майбутніх педагогів шляхом *наслідування та ідентифікації* у процесі проведення навчальних занять, зокрема практичних, з дисциплін педагогічного циклу. Особлива увага акцентується на усвідомленні викладачем того, наскільки його методичні дії є зразком для формування методичної компетентності та майстерності студентів.

Важливою умовою формування методичної компетентності педагога вважається урізноманітнення методів та прийомів навчання, виховання, контролю за навчально-пізнавальною діяльністю та постійне поповнення викладачем їх арсеналу. Розглядаються різноманітні форми завдань для опитування студентів на практичному занятті як один із факторів підвищення його ефективності.

Ключові слова. Загальнопедагогічна компетентність, методична компетентність, практичне заняття з педагогічних дисциплін, прийоми активізації пізнавальної активності студентів, методична майстерність викладача.

The methodology of conducting practical courses in high school as important condition of forming methodical competence in students

Annotation. What methodology of conducting practical courses in high school must be, in order together with other key competence at the same time, form *methodical competence* of future specialists? This is the main question that will be explained in this article. The main idea of the article is, that teaching and educational process in high educational institution requires the unity of pedagogical knowledge and pedagogical actions from lecturer, as most of the students remember not *what* they are taught, but *how* they are taught. In the article attention is focused on the ways of solving one of the most important tasks of methodology, that consist in forming methodical competence of future pedagogues by *imitation and identification* in process of conducting educational lessons, in particular practical courses, from the course of pedagogical study. Special attention is focused on the lecturer's awareness of how much his methodical actions are the model for forming methodical competence and facility of students.

An important condition of forming methodical competence of a pedagogue is to diversify methods and ways of teaching and training, and also methods of control over the knowledge and pedagogical activity and constant replenishment of its arsenal by lecturer. Different forms of tasks are considered for examination students during a practical course like one of the factors of rising its effectiveness.

Key words. General pedagogical competence, methodical competence, practical course in pedagogical subjects, methods of activation of cognitive activity of students, methodical facility of a lecturer.

Постановка проблеми. Особливості навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі потребують від викладача єдності педагогічних знань та педагогічної дії. Основна ціль методичної підготовки – не самі собою теоретичні знання, а знання як інструмент побудови ефективної педагогічної взаємодії в різноманітних умовах, які постійно змінюються. Письменник та укладач багатьох сучасних збірок афоризмів Е. Севрус наголошував на тому, що більшості з нас більше запам'ятовується не те, *чому* нас вчать, а те, *як* нас вчать.

Теорія «озброює спеціаліста надзвичайно потужним та ефективним знаряддям пізнання, виступаючи в сучасних умовах фактично в якості найбільш ефективного інтелектуального інструмента вирішення протиріч, що постійно виникають на практиці. Долаючи їх, теорія розвивається і стає здатною до вирішення більш глибоких протиріч»[2,73]. Одне із

найважливіших завдань методики викладання у вищій школі – спрямування надбань теорії у практичне русло.

Зауважимо, що майже в усьому світі пафос навчання такий: *знати, щоб вміти робити*. Одним з недоліків вітчизняної системи освіти, на жаль, є те, що все ще для великої кількості студентів рушійною силою навчання є оцінка, документ (диплом). Саме тому студент часто зацікавлений не в знаннях та практичних уміннях, а в оцінці.

«Будь-який вищий навчальний заклад, – пише у книзі про виховання вихователя В.О.Босенко, – повинен навчитись так вчити свого підопічного, щоб знання його були не просто цінним вантажем, а методом пізнання, способом освоєння будь-якої *нової* ситуації» [1, 95]. На цьому робив акцент у статті «Про учительську освіту» А. Дістервег, наголошуючи, що викладач має разом із теорією передавати і ті способи, якими майбутні педагоги будуть викладати, і це буде сприяти не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й правильних методів його викладання. Це вимагає від усіх викладачів, наголошував він, стати практичнішими у своїй діяльності.

Аналіз наукових статей та посібників з методики викладання у вищій школі останніх років свідчить про серйозну роботу вітчизняних (О.Антонова, Л. Артемова, Л. Білан, І. Дроздова, О. Дубасенюк, А. Капська, Г.Козлова, О. Малихін, Н. Мисак, В. Нагаєв, Т.Туркот, П. Щербань і ін.) та зарубіжних(А. Брінклі, Б. Десанте, А. Вербіцкій, Т. Пешкова, М. Флегм і ін.) науковців над методичною складовою професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. Ними чітко визначені завдання методики викладання, серед яких найважливішими в сучасних умовах вважаються наступні: визначення актуальних проблем, пов'язаних з методикою викладання у вищій школі в умовах сучасного розвитку суспільства та шляхів їх розв'язання; формування досвіду аналізу та розв'язання педагогічних проблем, що виникають у педагогічній діяльності викладача вищого навчального закладу; відбір і систематизація форм, методів і прийомів організації навчально-виховної діяльності у вищому навчальному

закладі; вивчення та впровадження в педагогічний процес вищої школи передового педагогічного досвіду; формування у майбутніх викладачів вищих навчальних закладів готовності до ефективного впровадження в навчальний процес традиційних та інноваційних методів навчання, виховання та контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів, методів та прийомів ефективно організації самостійної роботи студентів, досвіду організації професійного самовдосконалення та самовиховання майбутнього викладача ВНЗ; формування умінь та навичок використання у навчально-виховному процесі вищої школи сучасних мультимедійних технологій; формування професійно-педагогічної спрямованості особистості викладача вищого навчального закладу; розвиток педагогічного мислення та професійної самосвідомості викладача вищого навчального закладу; формування інтересу до викладацької діяльності, спонукання майбутніх викладачів до педагогічної творчості; розробка методичних рекомендацій щодо ефективної організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб зацентувати увагу на шляхах розв'язання одного з найголовніших **завдань** методики, яке полягає у формуванні методичної компетентності майбутніх педагогів шляхом *наслідування та ідентифікації* у процесі проведення навчальних занять, зокрема практичних, з дисциплін педагогічного циклу.

Якою має бути методика проведення практичних занять у вищій школі, щоб разом з іншими ключовими компетентностями паралельно формувати у майбутніх фахівців й *методичну компетентність*? Шляхи її формування в жодному разі не мають обмежуватись лише дисциплінами, пов'язаними з «чистою» методикою викладання.

Однією з педагогічних умов набуття методичного досвіду студентами на заняттях є усвідомлення викладачем того, наскільки його методичні дії є зразком для формування методичної компетентності та майстерності студентів. Так, під час вивчення зі студентами, скажімо, методів та прийомів

навчання і виховання важливо не лише декларувати їх, а обов'язково демонструвати. Тому вони мають бути в арсеналі професійної діяльності самого викладача («до сих пір я вам говорив, а зараз покажу, як це робиться»). Лише тоді буде усвідомлюватись їх значущість, практична необхідність, їх сила впливу.

«Вчити професіоналізму, – зауважував відомий педагог-новатор Є.М. Льїн, - необхідно й підтекстом педагогічного коментаря, при якому знання ... збагачуються методичними секретами» [3, 138]. А книзі «Народження уроку» він висловлює не менш цікаву думку про те, як важливо педагогу, викладаючи певну інформацію, подавати той чи інший спосіб її передачі, паралельно пояснюючи його. Інакше кажучи, робити зримим не лише зміст, а і механізм його успішної передачі: як у вас вийшло те, що на учнів подіяло, схвилювало. Захоплюючи тим чи іншим прийомом, тут же і вчити йому, тобто розкривати технологію уміння, вводити у сферу діяльності, творчої лабораторії самого педагога. Це потрібно враховувати, оскільки ті методи, які ми застосовуємо, обов'язково засвоюються. Не випадкова поговорка: «Я вчу, як мене вчили». Педагогічне це перш за все те, що особистісне. Тому необхідно бути уважним до методичного аспекту викладацької діяльності, оскільки ми відповідальні не лише за зміст, а і за методи підготовки (щоб не повторювались наші помилки).

Виклад основного матеріалу. Розвиток і освіта, за переконливими словами вчителя німецьких учителів А. Дістервега, жодній людині не можуть бути дані або повідомлені ззовні. Кожний, хто бажає до них прилучитися, повинен досягти цього власною діяльністю, власними силами, власною напругою. Ззовні майбутній фахівець може отримати тільки поштовх. Саме ця ідея пронизуватиме зміст наших міркувань щодо формування методичної компетентності педагога.

Закласти міцний фундамент умінь, що є стратегічною метою методики викладання, неможливо шляхом «прямих поставок» навіть цінних і актуальних для майбутнього педагога знань, оскільки стати їх носієм ще не

означає вміти, тобто набути відповідного досвіду діяльності. Людина прямою передачею знань ніколи не навчиться діяти. Тільки ті знання стають способом успішних дій, які не просто передані і засвоєні у формі готових висновків, а набуті шляхом власних зусиль, оскільки самі собою висновки не мають цінності без того розвитку, який до них призвів і того розвитку, до якого вони призведуть далі.

Подолання усталених методичних шаблонів та стереотипів у проведенні практичних занять – найважливіший, на наш погляд, шлях формування методичної компетентності майбутнього педагога. Потрібно вчасно, за переконливим твердженням педагогічного критика С. Соловейчика, побачити обмеженість звичного, вчасно розірвати цю обмеженість, замінити звичне новим і зробити це нове звичним.

В значній мірі традиційна методика спрямована на те, щоб ознайомити, запам'ятати, навчити, відтворити. Однак, з огляду на те, що мозок гарно упорядкований краще, ніж гарно наповнений, не менш важливим завданням методики викладання має бути максимальне розкриття потенційних можливостей особистості майбутнього фахівця, розвиток її інтелектуальної, вольової та емоційної сфер.

Діти стомлюються, наголошував К. Д. Ушинський, не від діяльності, а від бездіяльності або від нудної діяльності, психологічно ненасиченої. «Заберіть з класу нудьгу, і всі ці дитячі порушення зникають безслідно, самі собою». Без всіляких сумнівів, замінивши слово «діти» на слово «студенти», отримаємо ще один продуктивний шлях формування методичної компетентності майбутнього вчителя, який полягає у формуванні внутрішніх мотивів навчально-пізнавальної діяльності.

Д. Карнегі говорив, що є лише один спосіб заставити людину що-небудь зробити. І він полягає у тому, щоб заставити її саму захотіти це зробити. Іншого способу немає. Лише таким шляхом здобуті знання будуть реально регулювати практичні дії майбутнього педагога, зокрема викладача вищої школи, оскільки такі знання здатні перетворюватись у внутрішнє надбання

педагога, в його особистісне знання, в його переконання, емоційно ним пережите і практично апробоване. В цьому контексті необхідно акцентувати увагу на проблемному характері знань, оскільки саме проблемні знання, орієнтуючи на критичне ставлення до змісту, який подається у підручнику або ж повідомляється, формують пошуково-творчу поведінку, яка і є критерієм високорозвинених умінь. Значення їх й в тому, що разом з ними закладається прагнення до подолання стереотипів.

Формування методичної компетентності розпочинається з підручника чи посібника, за яким студент готується до практичного заняття. Проблемний характер їх змісту має бути очевидним, особливо з методики викладання, і це обумовлюється тим, що методику раз і назавжди «створити» неможливо і вивчити неможливо. Вона потребує постійної творчості і оновлення. Для прикладу звернемося до двох посібників одного з авторів цієї статті[4; 5].

Особливість першого посібника («Методика викладання у вищій школі»)[4] на відміну від інших посібників з методики у тому, що при висвітленні ключових тем, зокрема традиційних та нетрадиційних форм, методів та прийомів навчання і виховання, вони не лише декларуються та характеризуються, а й обов'язково демонструються («До сих пір я вас знайомив з сутністю, а далі давайте подивимось, як це робиться»). Його зміст знайомить з живими зразками організації навчально-виховного процесу у вищій школі, кращим методичним досвідом педагогів-практиків, власними методичними секретами, спонукає до самооцінки, особистісного і професійного самовдосконалення.

Особливістю другого навчального посібника («Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури»)[5] є те, що подана в ньому друкована інформація – це лише частина змісту посібника, функція іншої частини (електронної), яка містить відеоситуації та відеоілюстрації теоретичних положень кожної теми, та ж сама, що і в першому посібнику: «А тепер давайте простежемо, як це робиться на практиці».

Загалом зміст посібника побудовано в такий спосіб, щоб сприяти поєднанню теорії з практикою і миттєвому включенню теоретичних знань в роботу. Якщо під час вивчення теоретичного курсу педагогіки більшою мірою зверталась увага на оволодіння науково-теоретичними знаннями, які дають відповідь на питання «що?», то пропонований посібник містить переважно науково-практичні, або, як їх називають у методології науки, *процедурні знання*, що дають відповідь на питання «як?». Інакше кажучи, якщо під час вивчення педагогіки акцент робився на розкритті сутності принципів, методів, прийомів, то в поданому посібнику зацентровано на тому, як їх врахувати, як на них опиратись, як їх застосовувати, як підсилювати їхню дію, як знайти найпродуктивніший і найекономніший спосіб впливу.

Важливою умовою формування методичної компетентності педагога є урізноманітнення методів та прийомів навчання, виховання, контролю за навчально-пізнавальною діяльністю та постійне поповнення викладачем їх арсеналу. Немає кращого методу повідомлення розуму знань, писав Д. Масквел, ніж методом передачі їх в можливо більш різноманітних формах [10, 53]. Так, серед прийомів зародження та підтримання інтересу до навчального матеріалу на практичних заняттях важливими є наступні: загострення протиріч між сформованими у життєвому досвіді невірними уявленнями та новими знаннями; вибір оптимального варіанту вирішення проблеми із кількох запропонованих; співставлення суперечливих точок зору, висловів, суджень; визначення причинно-наслідкових зав'язків; включення учнів у самостійний пошук "відкриття" нових знань; визначення спільного та відмінного між певними явищами та процесами; виправлення навмисних логічних та фактичних помилок; елементи несподіваності, інтриги, новизни; цікаві творчі дидактичні прийоми, ігри та їх урізноманітнення; образні порівняння, притчі, елементи драматизації.

До названих прийомів додамо *різноманітні форми завдань для опитування студентів* на практичному занятті як один із факторів підвищення його ефективності. Наведемо приклади із власного досвіду.

1. Викликаються два студенти. Наприклад, один пише на одній половині дошки етапи виховання, використовуючи лише опорні слова, другий – критерії вихованості. Завдання абсолютно рівноцінні. Наведемо зразок відповіді. *Етапи виховання*: 1)засвоєння; 2)внутрішнє прийняття; 3)перехід у переконання; 4)формування спрямованості. *Критерії вихованості*: 1)зовнішні (дії, вчинки); 2)внутрішні (моральні цінності); 3)ставлення; 4)зовнішній вигляд.

2. Замість трьох крапок вставити опорні слова, сутність яких відображала б закономірності виховання: *Результативність виховання залежить від: 1)...* ...; 2)... ...; 3)... ...; 4)... ... Зразок відповіді: 1)ставлення до вихователя; 2)організації спілкування; 3)узгодженості вимог; 4)активності його суб'єктів.

3. На початку заняття проводиться інтелектуальна розминка за пройденим матеріалом (мета полягає не стільки в контролі, скільки в мобілізації свідомості).

4. Два студенти по черзі називають певні поняття (наприклад, принципи навчання). Якщо студент назвав правильно – ставиться «+», якщо назвав неправильно або не назвав, ставиться «-».

5. Після вимоги викладача: закрити конспекти, підручники, відключити мобільні телефони – студенти тезисно формулюють на аркушах паперу те, що вони засвоїли з теми заняття.

6. Викладач заходить в аудиторію і одразу несподівано дає запитання з теми заняття, які потребують коротких відповідей.

7. На останньому занятті викладач називає теми попередніх занять і ключові положення кожної теми, а студенти паралельно здійснюють самооцінку своїх знань, ставлячи бали 0, 1, 2, 3, 4, 5 (якщо тему було пропущено, ставиться 0). Потім вибірково перевіряється об'єктивність оцінювання. Таку форму самооцінки можна застосовувати на кожному практичному занятті.

8. Оскільки вміння сформулювати запитання з теми є досить важливим критерієм її засвоєння, один із студентів групи попередньо отримує індивідуальне завдання: взяти на початку наступного практичного заняття інтерв'ю з теми заняття, задавши логічну продуману систему запитань тому, хто зуміє відповісти на них, або самому викладачу.

9. На попередньому занятті студентам повідомляється про конкурс на кращу презентацію наукових понять, що входять до змісту наступного заняття (принципів, методів, концепцій тощо). Викладач обов'язково знайомить з критеріями оцінювання презентацій: чітке та правильне розкриття сутності поняття; вдала ілюстрованість (приклад, афоризми, відеоситуації, метафори, ситуації з практики роботи, з художньої літератури тощо); лаконічність; впевненість; чіткість та виразність мовлення; здатність викликати інтерес та забезпечити контакт з аудиторією.

10. Підготувати відповідь у формі подорожі, наприклад, країною концепцій виховання або психологічних теорій розвитку особистості, методів виховання, образно розкривши сутність понять.

11. Логічно завершити таблицю на узагальнення та систематизацію знань з теми чи розділу.

12. Наповнити таблицю, спрямовану на узагальнення та систематизацію знань, відповідним змістом.

13. Розкрити (усно або письмово) педагогічний зміст цитати чи афоризму з теми практичного заняття.

14. Підібрати цитати відомих педагогів або афоризми, які розкривають чи ілюструють ті чи ті теоретичні положення теми практичного заняття.

15. Студенти попередньо отримують завдання: до наступного практичного заняття сформулювати п'ять запитань (бажано проблемного характеру). Запитання мають бути чітко сформульовані, конкретні. Студенти отримують установку, що цікаві запитання можуть виникнути лише за умови використання додаткової літератури.

16. На практичному занятті проводиться конкурс на найзмістовніше, найцікавіше і найдотепніше запитання.

17. Скоротити визначення певного поняття з теми заняття, яке дається в підручнику або в посібнику, не змінивши і не звузивши його сутності.

18. Дати поради від імені певного педагога-новатора (Є. Ільїна, Ш Амонашвілі, В. Шаталова): наприклад, як забезпечити пізнавальну активність учнів на уроці (п'ять порад), дотримуючись таких критеріїв: спрямованість на результат, стислість, лаконічність у формулюванні.

19. Письмове опитування, яке передбачає взаємоперевірку на основі чітко визначених критеріїв.

20. У кінці практичного заняття викладач звертається до студентів (вибірково) з запитанням: що було не зрозуміло і стало зрозуміло в процесі заняття?

21. Завдання студентам напередодні практичного заняття: уявіть, що у вас є заповітна записна книжка, куди ви записуєте надзвичайно важливі для вас думки, афоризми. Випишіть до наступного заняття п'ять цікавих думок, афоризмів, крилатих фраз, що відображають зміст практичного заняття (наприклад, з теми «Сутність процесу виховання» або «Вчитель як організатор педагогічного процесу»), скориставшись додатковою літературою.

22. Написати педагогічну казку, героями якої були б, наприклад, принципи виховання або методи навчання, відобразивши метафорично їх сутність. Або написати педагогічну казку, героями якої виступають основні поняття, наприклад, теорії виховання: психологічні механізми, закономірності, принципи, методи, прийоми виховання (після вивчення відповідного розділу педагогіки). Обов'язкова умова: образно передати їх сутність і показати взаємозалежність між ними.

23. На практичному занятті студентам дається десять суджень з теми заняття, в яких загалом допущено дев'ять помилок (може бути, наприклад,

три помилки в одному суджені). Завдання: хто швидше їх знайде і виправить (усно, письмово).

24.Форми розминки на початку практичного заняття з метою перевірки знань студентів: 1).Студент дає запитання аудиторії, називаючи спочатку прізвище того, хто буде відповідати. 2).Студенти дають запитання один одному, також називаючи спочатку прізвища. 3).Викликаються по одному студенту з кожного ряду. Один одному дають п'ять запитань. За кожну правильну відповідь нараховують один бал (5 питань – 5 балів). 4). Студенти задають по одному запитанню викладачу.

25. Напередодні практичного заняття студенти отримують певні методичні ролі: «спонсор знань» (добре підготовлений студент, до якого можна звернутись з будь-яким запитанням з теми заняття); «зв'язківець» (студент, який встановлює зв'язок між спорідненими темами двох розділів, наприклад, між принципами виховання і принципами навчання, або етапами виховання та етапами навчання); «аналітик» (аналізує хід заняття, визначає недоліки, підводить підсумки); «оцінювач» (уважно слідкує за активністю студентів і ставить бали, які оголошує в кінці заняття).

26.Інколи на занятті необхідно акцентувати увагу на певних важливих положеннях, однак обмежені часові рамки цього не дозволяють зробити. Щоб звільнити час для такої роботи і поставити бали, викладач звертається до студентів із запитанням: «Хто відчуває себе готовим на «5»? на «4»?на «3»? Спасибі. Я вам поставлю ці бали, оскільки нам необхідно з'ясувати сутність досить важливих положень. На наступному занятті запропоную вам коротенький тест, який виявить об'єктивність самооцінки. Бали за тести поставлю поряд з балами самооцінки. Ви мене приємно здивуєте лише тоді, коли бал за тести буде вищий за поставлений вами бал.

27. Існує унікальний, досить оригінальний і цікавий довідник із точних наук, складений із шпаргалок студентів, який відрізняється не лише лаконічністю, а й оригінальними схемами. З огляду на це, студенти отримують аналогічне завдання: підготувати з теми практичного заняття

шпаргалку. На занятті проводиться конкурс шпаргалок, які оцінюються за критеріями: а) повнота змісту; б) вміння визначити його ключові моменти; в) логічний зв'язок між окремими компонентами; г) лаконічність; д) мовна грамотність.

28. Щоб не знизити коефіцієнт корисної дії важливого практичного заняття, викликавши непідготовлених до нього студентів, викладач на початку заняття пропонує студентам так званий «лист захисту». В нього на перерві перед заняттям кожен непідготовлений студент може вписати своє прізвище без пояснення причин і бути впевненим, що його сьогодні не запитають. Це звільняє непідготовлених студентів від напруження і страху та допомагає сконцентрувати їхню увагу на змісті заняття. Однак викладач попереджає, що такий лист на наступному занятті не працює.

29. Рольова гра «Дискусія у навчальному процесі». Проводиться з метою формування власної критичної позиції студентів. Умова застосування: проблемний зміст заняття (має бути тема, яка передбачає суперечливі точки зору, різні погляди вчених відносно тих чи інших наукових положень). Мета рольової гри – стимулювати інтелектуальну діяльність, розвивати критичне мислення, обґрунтовувати власну позицію.

Студентам групи даються в певні ролі: *доповідач* або переконуючий (отримує завдання зробити повідомлення, побудувавши його так, щоб воно мало форму переконування з певною аргументацією); *спростовувач* (не погоджується з аргументами попередника і спростовує їх, висловлює аргументи протилежного характеру); *провокатор* (задає каверзні запитання з приводу доповіді з ціллю поставити доповідача в глухий кут), можливо цю роль делегувати двом провокаторам; *білий опонент* (прослухавши доповідь має відмітити її позитивні сторони щодо змісту, форми, повноти, переконливості тощо); *чорний опонент* (має назвати негативне у доповіді), на цю роль може бути запропонований лише студент з достатнім рівнем критичного мислення; *оцінювач* (повинен дати оцінку, як студенти впорались з поставленими завданнями); *керівник дискусії* (розподіляє ролі, слідкує за їх

дотриманням, підводить підсумки, аналізує); якщо є в групі *художник*, він має зобразити весь процес у малюнках і продемонструвати їх.

Всі інші діляться на дві групи: 1) *прибічники* доповідача, які розділяють і всіляко підтримують його позицію; 2) *опозиція*: студенти, які підтримують опонентів доповідача.

Проводячи таку рольову гру, необхідно застерегти студентів від можливих помилок в ході гри: білий і чорний опоненти мають аналізувати доповідь, відмічаючи її позитивні та негативні сторони, а не доповнювати самої доповіді; оцінювач оцінює не стільки зіграну роль, скільки зміст виступу.

30. На практичному занятті викладач попереджає, що перекличку буде робити в кінці заняття. Студент навіть може отримати «Н» або «0», якщо був присутній на парі, але не проявляв активності, був пасивним, заважав. Одночасно в процесі переклички викладач виставляє бали за активність студентів. Така форма дозволяє оцінити всіх студентів, нікого не пропустивши.

Педагог-новатор М. П. Щетінін говорив про методику як про науку, яку раз і назавжди «створити» неможливо і вивчити неможливо. Вона потребує постійної творчості. Успіх сьогодні не гарантує успіху на завтра, оскільки завтра – нове випробовування. Однак найвищий рівень методичної майстерності педагога настає тоді, коли методика «розчиняється» в його особистості і коли з цієї особистості з'являється кожного разу абсолютно самостійно той прийом, який потрібен у даному випадку. Такий педагог уже творить методику, а не керується нею; він вже досяг її джерела – глибоко усвідомленої педагогічної ідеї.

Висновки. Про результативність запропонованого підходу до формування методичної компетентності майбутніх педагогів в процесі проведення практичних занять з дисциплін педагогічного циклу, методика яких базувалась на викладених вище положеннях, свідчать письмові анонімні відгуки студентів. Наведемо окремі з них замість висновків: *«На кожному*

практичному занятті я «ловила» і накопичувала цікаві прийоми, які підсилювали їхню дію. Щоразу мене вражав ефект новизни»; «Відвідуючи заняття у 138 аудиторії, я зрозуміла, які вони повинні бути. Вивчала педагогіку і одночасно оволодівала методикою. Вже намагалася використовувати окремі методи впливу на своїх друзів на тренуванні і вони спрацьовували»; «Як правило, інші викладачі нас повчають, говорять, що потрібно робити це, а це потрібно робити так. На цих заняттях все було по-іншому. Спочатку ми обговорювали, а потім викладач казав: «А тепер подивимось, як це можна ефективно реалізувати на практиці»; «Ваші методи викладання відповідали тому, що я хотіла отримати від них, - живий інтерес. А цікаво мені було не лише тому, що заняття були не схожі на інші, а тому, що вони виховували мене»; «Мені подобалось те, що знання можна успішно застосувати у повсякденному житті. Я вже застосовував методи і прийоми педагогічного впливу на своїх рідних, друзях і підлеглих. Коли бачив, що вони спрацьовували, переконувався у силі педагогіки та радісно ставало на душі»; «Коли ми спочатку дивились живі фрагменти, а потім звертались до неживої теорії, то ця теорія оживала»; «Особисто для мене слово «виховання» було просто словом, яке залишалось поза рамками моїх життєвих та майбутніх професійних інтересів. На одній з перших лекцій я збагнув секрети виховання і вони мене зацікавили. У мені прокинувся інтерес до таємниць цього процесу, який з кожним наступним заняттям закріплювався і збільшувався. Особливо його стали підігрівати педагогічні фільми, я став цікавитись книгами з проблем виховання, я став помічати, що його методи і прийоми такі ж справжні і дієві, як і прийоми боротьби, якою я займаюсь»; «Я раніше не надавав серйозного значення слову «виховання», поки не побачив силу його дії, спочатку у фрагментах фільмів, які ми аналізували, а потім в реальному житті».

Література

1. Босенко В.А. Воспитать воспитателя / В. А. Босенко. – К.: Лыбидь, 1990. –

- 2.Бургин М.С. Аксиологические аспекты научных теорий / М.С. Бургин, В. И. Кузнецов. – К.: Наук. думка, 1991. – 183 с.
- 3.Ильин Е. Н. Герой нашего урока / Е. Н. Ильин. – М. : Педагогика,1991. – 288с.
- 4.Каплінський В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник/ В. Каплінський. – Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015 – 222 с.
5. Каплінський В.В. Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури : Навчальний посібник / В.В. Каплінський, І. О. Асаулюк. - Вінниця: ПП «ТД «Єдельвейс і К»,2014.-294с.: іл.
6. Каплінський В. В. Орієнтація вищого навчального закладу на забезпечення якості освіти / В. В. Каплінський, Н. І. Лазаренко //Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: зб наук. робіт. – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки»,2016. С.– 111-114
- 7.Мистецтво бути викладачем: Практ. посібн. / А. Брінклі, Б. Дантес, С. Флемм, С. Флемінг, Ч. Форсі, Е. Ротшильд. За ред. О. С. Сидоренка. – К.: Навчально- методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144с.
8. Педагогика для всех: Афоризмы и мысли. – Минск : Нар.асвета, 1984.–183с
- 9.Туркот Т. І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 516 с.